ಕೂ. ಸ. ಅಪರ್ಣ

ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೈನಶಾಸನಗಳು

ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಪ್ರಪಂಚ ವಿಶಾಲವಾದುದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೂಡಾ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬಲ್ಲದು. ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ, ದಾನಶಾಸನ, ಪುರಧರ್ಮ ಶಾಸನ, ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲು, ವೈಷ್ಣವ–ಜೈನ-ಶೈವ ಮುಂತಾಗಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೈನಶಾಸನಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳು, ಬಸದಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ದಾನ ನೀಡಿದ ಶಾಸನಗಳು, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳು, ಜೈನರ ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ (ನಿರ್ವಾಣ ಕ್ಷೇತ್ರ) ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ನಿಸಿಧಿಶಾಸನಗಳು–ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಜೈನಶಾಸನಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಗಮಂಗಲದಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ನೂರಾಎಂಭತ್ತೈದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತು ಜೈನಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವ ಶಾಸನಗಳು ಹನ್ನೊಂದು ಇದ್ದರೆ,ಹತ್ತು ದಾನಶಾಸನಗಳೂ, ಒಂದು ಜೈನಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನವೂ, ಐದು ನಿಸಿಧಿಶಾಸನಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವೇ ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ದಾನಶಾಸನಗಳು : ಜೈನಧರ್ಮವು ಮೊದಮೊದಲು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರೂ, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿತು. 'ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ದಾರಿ' ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು ಮೂಡಿ, ಅದು ಬಸದಿ ರಚನೆಗೆ ಸೂಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೊದಗಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾದವು. ಹೀಗಾಗಿ, ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನವೆಂದರೆ ದೇವರಹಳ್ಳಿಯ ತಾಮ್ರಶಾಸನ(೧೪೯).* ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೭೬-೭೭ರ ಈ ಶಾಸನವು ಬಾಣವಂಶದ ನಿರ್ಗುಂದರಾಜನ ಅರಸಿ ಕುಂದಾಚ್ಚಿಯು ಶ್ರೀಪುರದಲ್ಲಿ 'ಲೋಕತಿಲಕ' ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೊನ್ನಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವ ಶಾಸನ ಇದೊಂದೇ.

---

* ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕಾ VIIರ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನದ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೨ರ ಕಸಲಗೆರೆಯ ಶಾಸನವು (೧೬೯) ಸುಗ್ಗಗವುಣ್ಡನ ಮಗ ಸಾಮಂತ ಸೋವೆಯನಾಯಕನು ಕಲ್ಕುಣಿನಾಡಿನ ಹೆಬ್ಬಿದಿರೂರ್ವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳು ತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೫ರ ಯಲ್ಲಾದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೬೪) ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ದೇವರಾಜನು ಸೂರನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನನಿಗೆ ಬಸದಿ ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಹಳ್ಳಿ ಯನ್ನು 'ಪಾರ್ಶ್ವಪುರ'ವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ದಾನ ನೀಡಿ ದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೮ರ ಹಟ್ಟಣದ ಶಾಸ ನವು (೧೧೮) ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ಸೋವಿಸೆಟ್ಟಿಯು 'ನಿಜ ನಾಮದ ಹಟ್ಟಣ'ದಲ್ಲಿ ಸಾಗರಸಮಾನವಾದ ಮೂರು ಕೆರೆಗಳನ್ನೂ, ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನಾಲಯವೊಂದನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸೋವಿ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ ಎಚಿಗಾಂಕ ಎಂಬುವವನು ಮುದುವೊಳಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಸದಿ–ಕೆರೆ–ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೮೩ರ ಅಳೀಸಂದ್ರದ ಶಾಸನವು (೭೨) ಭರತಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿ ದಂಡನಾಯಕರು ಅಣುವಸಮುದ್ರ ದಲ್ಲಿ 'ಕಂನೆವಸದಿ'ಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದು (೩೨) ಗಂಗರಾಜನ ಮಗನು ಬೊಪ್ಪ ದೇವರಿಗೆ 'ಕಂನೆವಸದಿ'ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದ ಬೆಳ್ಳೂರಿನ ಶಾಸನವು (೯೩), 'ಶರ್ಕರ' ಎಂಬ ವರ್ತಕನು ಬೆಳ್ಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಮಲ ನಾಥನ ಚೈತ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಸಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ಮೂಲಬಿಂಬದ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನವು (೯೨), ಈ ಬಿಂಬವನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯ ರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸೇನಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಸದಿಯ ಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಈ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ-ಹುಲಿಕಲ್ಲ ದೊಡ್ಡಾದಣ್ಣಶೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಮತ್ತು ಪದುಮಣ್ಣ ಶೆಟ್ಟರ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ-ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಈ ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ 'ಶರ್ಕರ' ಎಂಬ ವರ್ತಕ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಗುರುತಿಸ ಲಾಗಿದೆ.[1]

ಹದಿನೇಳು–ಹದಿನೆಂಟನೇ ಶತಮಾನದ ಕಂಬದ ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೩೭) ಬೆಟ್ಟದ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅರ್ಚನೆಗೆ ಒಂದು ಕೊಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[2]

ಹೊಸದಾಗಿ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆಯೇ ಮೊದಲೇ ಇರುವ ಬಸದಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು.[3] ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೮ರ ಶಾಸನವು (೨೭) ನೇಮದಂಡೀಶ ಮತ್ತು ಗಂಗವಂಶದ ಮುದ್ದರಸಿಯ ಮಗನಾದ ಪಾರ್ಶ್ವದೇವನು ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋ ದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ, ಸುಣ್ಣ ಹೊಡೆಸಿ ನಿರಂತರ ಶೋಭಿಸು ವಂತೆ ಮಾಡಿ ಪುಣ್ಯಪಡೆದನೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತದೆ.

ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲೆಂದು ದಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಅಂಶ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ಬಸದಿಗೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ದಾನ ನೀಡಿರುವ ಮುಕ್ತ ದಾನಶಾಸನಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

---

1 ಎ. ಕ., VII, ಬಾ. ರಾ. ಗೋಪಾಲ್, ಪೀಠಿಕೆ, ಪು. ೭೮

2 ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಬಸದಿ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟವು ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಬೋಳರೆ ಬೆಟ್ಟ' ಎಂಬ ಬೆಟ್ಟವೊಂದಿದ್ದು, ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಹಾಳಾದ ಬಸದಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಮತ್ತು ಜಿನಬಿಂಬಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಒಂದು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಈ ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಬೆಟ್ಟದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಸ್ವಾಮಿ ಇದೇ ಆಗಿರಬೇಕು– MAR., 1925, p. 26

3 ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಜಿನಾಲಯವು ಈ ರೀತಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು —ಬಾಂಬೆ-ಕರ್ನಾಟಕ ಇನ್‌ಸ್ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂ. ೧, ಭಾಗ ೧, ಸಂಖ್ಯೆ ೫೨.

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದ (ಬೇಚಿರಾಕ್) ಮುತ್ತಸಂದ್ರದ ಶಾಸನವು (೧೬೭) ಚೊಕಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಲುಕೇಣಿ ನಾಡಾಳ್ವರು ಮತ್ತಿಕೆಱೆಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಎಲೇಕೊಪ್ಪದ ಶಾಸನವು (೧೨೧) ಹೊಯ್ಸಳದೇವನು ಬಸದಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೮–೧೯ರ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೩೩) ಗಂಗರಾಜನು ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯ ಬಸದಿಗೆ ಭೂಮಿದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೪ರ ಬೋಗಾದಿಯ ಪಾಳುಬಸದಿಯ ಬಳಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಶಾಸನವು (೧೮೩) ಹೊಯ್ಸಳ ಒಂದನೇ ನರಸಿಂಹನು ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರ ಶ್ರೀಕರಣ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ 'ಭೋಗವತಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೩ರಲ್ಲಿ ಈ ದಾನಕ್ಕೆ ಕಾಳಬೋವನಹಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಬೋಗಾದಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ (೧೮೪). ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೪೫ರ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಬಸದಿಯೊಳಗಿನ ಶಾಸನವು (೩೦), ಶಾಂತಿನಾಥದೇವರ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹನು ಭರತಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮಱಿಯಾನೆ ದಂಡನಾಯಕರಿಗೆ ಮೊದಲಿಯಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಭರತಿಮಯ್ಯನು ಇದೇ ಶಾಂತಿನಾಥದೇವರ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಭೂಮಿದಾನ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೂ (೨೯), ದಡಿಗನಕೆರೆಯ ಬಸದಿಗೆ ದಾನನೀಡಿದ್ದನ್ನು ದಡಗದ ಶಾಸನವೂ (೬೦) ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗೆರೆಯ ಶಾಸನವು (೬೦) ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆ ಮೂರನೇ ನರಸಿಂಹನು ದೋರಸಮುದ್ರದ ಶಾಂತಿನಾಥದೇವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಕನ್ನೆಯಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೦ರ ಬೆಳ್ಳೂರಿನ ಶಾಸನವು (೯೬) ಆ ಊರಿನ ವಿಮಲನಾಥ ಚೈತ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ರಾಯಪ್ಪರಾಜನು ಆಸಿನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನನೀಡಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಶಾಸನಗಳು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನಿಗೆ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆತರೆ, ಶಾಂತಿನಾಥನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾನಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳೂ ಬಸದಿಯ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಬಿಂಬಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳ ಹೆಸರಿನ ವಿಶೇಷತೆಗಳು, ರಚನಾತ್ಮಕ ರೀತಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಸದಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ : ಇಲ್ಲಿ 'ಬಸದಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯ (೯೨, ೯೩, ೯೪), ತೀರ್ಥ (೩೩, ೩೧), ಜಿನಗೇಹ (೬೪) ಎಂಬುವುದರೊಂದಿಗೆ ಚೊಕ–ಜಿನಾಲಯ (೧೬೭), ಲೋಕತಿಲಕ ಬಸದಿ (೧೪೯), ಕಂನೆವಸದಿ[4] (೭೨, ೩೨) ಎಂಬ ವಿಶೇಷನಾಮಗಳೂ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿವೆ.

ಜೈನ ಸಂಘಗಳ ವಿವಿಧ ಗಣ–ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಸದಿಗಳ ಗುಂಪುಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ದಡಗದ ಶಾಸನವು (೬೮) ಅಲ್ಲಿನ ಪಂಚಬಸದಿಗೆ ನೀಡಿದ ದಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಆ ದಾನವು 'ದೇಶೀಯಗಣದ ಬಸದಿ ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ', 'ಕಾಣೂರ್ಗ್ಗಣದ ಬಸದಿ ಒಂದಕ್ಕೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೩೧) 'ಮೂಲಸಂಘ ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ತೀರ್ಥ' ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿರುವ ಬಸದಿಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದೆ.[5]

4 ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕನ್ನಡ–ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ 'ಕಂನೆವಸದಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಹೊಸಬಸದಿ' ಎಂದೂ ಡಾ॥ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ'ದಲ್ಲಿ 'ಮೊದಲ ಬಸದಿ (?)' ಎಂದೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

5 ಬಿಕ್ಕಹನಸೋಗೆಯ ಶಾಸನವೊಂದು ಹನಸೋಗೆಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಬಸದಿಗಳು ಆ ಊರಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಎ. ಕ., IV, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ೩೨.

ಬಸದಿ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತ್ರಿಕೂಟ-ಪಂಚಕೂಟ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಯಲ್ಲಾದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೬೪) ದೇವರಾಜನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಸದಿಯನ್ನು 'ಉತ್ತುಂಗಕೂಟಂ ಜಿನಗೇಹಂ ಶೋಭಿಸಲು ಮಾಡಿಸಿ' ಎಂದಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕೆಳಗೆರೆಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ (೬೦) 'ದೋರಸಮುದ್ರದ ತ್ರಿಕೂಟ ರತ್ನತ್ರಯದ ಶ್ರೀ ಶಾನ್ತಿನಾಥ ದೇವರು' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ದಡಿಗನಕೆರೆಯ ಶಾಸನವೊಂದು (೬೮) 'ಪಂಚಬಸದಿ'ಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಐದು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳಿರುವ ಪಂಚಕೂಟಾಚಲವನ್ನೂ, ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು, ಮೂರು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳಿರುವ 'ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ'ವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಪಟ್ಟಣದ ಶಾಸನವು (೧೧೮), ಎಚಿಗಾಂಕನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಸದಿಯನ್ನು 'ಸುರಾಸುರ ಯುದ್ಧಕಥೆಯಿಪಂ ಮುದುವೊಳಲೊಳ್ ಪೊಸತಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂ' ಎಂದಿದೆ. ಇದು ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುರಾಸುರ ಯುದ್ಧ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಕೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಅದರಂತೆ, ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಾತ ರೂವಾರಿ 'ದ್ರೋಹಘರಟ್ಟಾಚಾರಿ', ಇಲ್ಲಿ 'ದ್ರೋಹಘರಟ್ಟಾಚಾರಿ' ಎಂಬುದು ಅವನ ಹೆಸರಾಗಿರದೆ ಬಿರುದು ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದು ಬೊಪ್ಪದೇವನ ತಂದೆಯಾದ ಗಂಗರಾಜನ ಬಿರುದನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಕಸಲಗೆರೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (೧೭೦) ರೂವಾರಿ 'ಮಾಚೋಜ'ನ ಹೆಸರು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಮಾಚೋಜ'ನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕಲುಕುಣಿನಾಡ ಆಚಾರ್ಯ', 'ಕಲಿಯುಗದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' ಎಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅಥವಾ ಬಿರುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ.

ದಾನ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಆಶಯ : ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೇ ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ದಾನಶಾಸನಗಳೂ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

'ದಾನ'ಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿರುವ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಆಹಾರ, ಅಭಯ, ಔಷಧ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ಎಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ದಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕಸಲಗೆರೆಯ ಶಾಸನವು (೧೬೯) ಸಾವಂತ ಸೋವೆಯ ನಾಯಕನನ್ನು 'ಚತುರ್ದಾನ ವಿನೋದನುಂ' ಎಂದೇ ಹೊಗಳಿದೆ. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದು (೨೬), ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ದಾನವನ್ನು 'ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿ' ಎಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ, ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಂತೆಯೇ ಬಸದಿಗಳೂ ಕೂಡಾ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ಆಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಸುಂಕವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ದಡಗದ ಶಾಸನವೊಂದು (೬೮) ದಡಿಗನಕೆರೆಯ ಪಂಚಬಸದಿಗೆ 'ಬಾಹುಬಲಿ ಕೂಟ'ವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮುನಿ-ಶ್ರಾವಕರ ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಬಸದಿಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆಂದು ನೀಡಿದ ದಾನ ಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದು (೨೬) ದಾನಕೊಟ್ಟ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗುತ್ಸಾಹದಿಂದಿತ್ತಂ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದೊಂದು ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪಟ್ಟಣದ ಶಾಸನವು (೧೧೮) ನಂದಾದೀವಿಗೆಗೆ ನೀಡಿದ ದಾನಶಾಸನವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು

‘ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆ’ಗೆ ನೀಡಿದ ದಾನಶಾಸನಗಳಾಗಿವೆ (೬೪, ೧೮೪, ೧೧೮). ನೀರು, ಗಂಧ, ಅಕ್ಷತೆ, ಪುಷ್ಪ, ಚರು, ಧೂಪ, ದೀಪ, ಫಲ—ಈ ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಗೆ ‘ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆ’ ಎಂದು ಹೆಸರು.[6] ಕೆಳಗೆರೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (೬೦), ‘ಅಂಗಭೋಗ ರಂಗಭೋಗ ಆಹಾರದಾನ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಂ’ ಎಂದು ದಾನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳೂ ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜಾವೈಖರಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ದಾನ ಮತ್ತು ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಾಣಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಆಶಯವು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಹಟ್ಟಣದ ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ಸೋವಿಸೆಟ್ಟಿಯು ದಾನ ನೀಡಿದ್ದು ದೊರೆ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ‘ಅಭ್ಯುದಯಾರ್ಥವಾಗಿ’ (೧೧೮); ಅಂತೆಯೇ ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿಯು ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ‘ಅಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ’ (೯೪) ; ದೇವರಾಜನು ಜಿನಭವನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ‘ರಾಜರಾಷ್ಟ್ರ ಯಶೋಧನ ವೃಧ್ಯರ್ಥವಾಗಿ’ (೬೪). ಈ ಆಶಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೊಂದಿಗೇ, ನಿರ್ಮಾತೃಗಳ ರಾಜ–ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಜೈನಧರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತಕರು : ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೂ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ದಾನ ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ-ದಂಡನಾಯಕರು, ವರ್ತಕರು, ಎಲ್ಲರ ಕೊಡುಗೆಗಳೂ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಹೊಯ್ಸಳ, ನರಸಿಂಹ, ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ, ಗಂಗರಾಜ ಮತ್ತು ಸೋದರರಾದ ಮರಿಯಾನೆ ಮತ್ತು ಭರತಿಮಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕರು. ದೇವರಾಜ, ಸೋವಿಸೆಟ್ಟಿ, ಜಕ್ಕಿಸೆಟ್ಟಿ, ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿ-ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಗಂಗರಾಜನು, ತಾನು ತಲಕಾಡನು ಗೆದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಬೇಡಿಕೊಂಡಂತೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಂದ ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯ ಬಸದಿಗೆ ತಳವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅದನ್ನು ಆ ಬಸದಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ[7] (೩೩). ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿ ದೇವರಾಜನ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಸೂರನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಲು, ದೇವರಾಜನು ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ (೬೪). ಭರತಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿ ದಂಡನಾಯಕರು ತಮಗೆ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಅಣುವಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ(೭೨).[8] ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿಯು, ಮೈಸೂರು ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರಿಂದ ತನಗೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬೆಳ್ಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ (೯೪).

ಹೀಗೆ, ಬಸದಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಂದು ರಾಜನೇ ನೇರವಾಗಿ ದಾನ ನೀಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ (೩೦, ೬೦), ತಮಗೆ ರಾಜನಿಂದ ಬಂದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ದಂಡನಾಯಕರು ಮತ್ತು ವರ್ತಕರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರ ಧರ್ಮನಿರತ ಮನೋಧರ್ಮವು ಸ್ತುತ್ಯಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇವು ರಾಜ-ದಂಡನಾಯಕರ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುದಲ್ಲದೆ, ಅದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂಬುಕೊಟ್ಟಿತೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಳೀಸಂದ್ರದ ಶಾಸನವು (೭೨), ‘ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಂ ಬೆಸಸೆ ಭರತದಂಡಾದಿಪಂ ರಾಗದಿಂ ವಾಯುಸುತಂ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದಂ ನಡವ

---

6 ಇದನ್ನು ‘ದ್ರವ್ಯಪೂಜಾ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ—Ram Bhushan Prasad Singh : Jainism in Early Medieval Karnataka, p. 36

7 ಇದೇ ರೀತಿ, ತನಗೆ ಬಂದ ‘ಪರಮ’ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಆದಿನಾಥ ಬಸದಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ—ಎ.ಕ., II, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ೫೫೮.

8 ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಅಖಂಡ ಬಾಗಿಲಿನ ಆಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭರತ ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದವರು ಮರಿಯಾನೆ ಮತ್ತು ಭರತಿಮಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕರು-ಎ.ಕ., II, ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟ, ೩೭೧-೭೩.

ತೆಚಿದೆ' ಎಂದು ಅವರ ಹಾರ್ದಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತದೆ.

ಇವರ ಕೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಶಾಸನಗಳೂ ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹೊಗಳಿವೆ :

ಗಂಗರಾಜನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾ ಶಾಸನವೊಂದು (೨೦), 'ಪುತ್ತಿನ ಮಾತವತ್ತಿರಲಿ ಜೀರ್ಣ್ಣಜಿನಾಲಯಕೋಟಿಯುಂ ಕ್ರಮಂ ಬೆತ್ತಿರೆ ಮುಂನಿನನ್ತೆ ಪಲಪೂರ್ಗ್ಗಳುಮಂ ನೆಱೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತವತ್ಯುತ್ತಮ ಪಾತ್ರದಾನದೊದವಂ ಮೆಱೆವುತ್ತಿರೆ ಗಂಗವಾಡಿ ತೊಂಭತ್ತಱುಸಾಸಿರಂ ಕೊಪಣವಾದುದು ಗಂಗಣ ದಂಡನಾಥನಿಂ' ಎಂದಿದೆ. ಸುಕದರೆಯ ಶಾಸನವು(೧೪), ಅಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಜಕ್ಕಿಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು 'ಚಾಗದೊಳೆ ಜೀಮೂತಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನವಿನುತಂ ಧರ್ಮ್ಮಜಳವರ್ದ್ಧಿತಚಂದ್ರಂ ಮನುನೀತಿಮಾರ್ಗ್ಗಂ ಗೋತ್ರಪವಿತ್ರಂ' ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಹೋದರರಾದ ಮಱಿಯಾನೆ ಮತ್ತು ಭರತಿಮಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕರ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯನ್ನು ಶಾಸನವು (೭೨), 'ತಂಮೊಳಭೇದಭಾವದಿಂ ಗುಣಗುಣೇಶ್ವರರೂಪರಾಗಿ' ಎಂದೂ, 'ಭೀಮಾರ್ಜುನಲವಕುಶರೀಮಾಳ್ಕೆಯೆನಲಂತೆ ಪುಟ್ಟಿಯೆ ಮೆರೆದರು' (೬೮) ಎಂದೂ ಹೋಲಿಸಿ ಅವರನ್ನು 'ರತ್ನತ್ರಯಾಳಂಕ್ರಿತರು'[9] ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇವು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತುಣುಕುಗಳಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಉತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳೂ ಆಗಿವೆ.

ನಿಸಿಧಿ ಶಾಸನಗಳು : ಜೀವನವು ಸಾಕೆನಿಸಿದಾಗ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ವಿವಿಧ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಸುನೀಗಿದವರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಹಾಕಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಿಸಿಧಿಶಾಸನಗಳೆನ್ನುವರು.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಐದು ನಿಸಿಧಿಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದವು ಮತ್ತು ಮೂರು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದವು. ಇವು ಮೂರು ಜನ ಕಂತಿಯರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೭೫ರ ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯ ಶಾಸನವೇ (೫೫) ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಈ ಶಾಸನವು ಅಮೃತಬ್ಬೆ ಕಂತಿಯು 'ಸಮಾಧಿ ಮರಣ'ವನ್ನಪ್ಪಿದಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೨೪) 'ಸನ್ಯಸನ ವಿಧಿ'ಯಿಂದ 'ಎರಡನೋನ್ತು' ಸತ್ತಪನ ನಿಸಿಧಿಯಾದರೆ, ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೨೮) ರುಕಮಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಜಕಪ್ಪೆ ಕನ್ತಿಯರ ನಿಸಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇವರು ಮೂಲಸಂಘ ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಕುಂದಕುಂದಾನ್ವಯದ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸೈದ್ಧಾನ್ತಿಕರ ಶಿಷ್ಯತಿಯರೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು (೩೮) ಏಕವೀರಭಟಾರರ[10] ಶಿಷ್ಯನೂ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಯ್ಯನ ಮಗನೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.[11] ಇದೇ ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರವಿಲ್ಲದ ನಿಸಿಧಿಯೊಂದು ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದೆ (೨೭).

ಈ ನಿಸಿಧಿಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸನ್ಯಸನ', 'ಸಮಾಧಿ', 'ಎರಡನೋನ್ತು' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳು ಸಾವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವಲ್ಲಿ

---

9 ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಮೂರು ಅಂಶಗಳಾದ ಸಮ್ಯಕ್‌ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು 'ತ್ರಿರತ್ನ' ಅಥವಾ 'ರತ್ನತ್ರಯ' ಎನ್ನುವರು.

10 ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೮-೧೯ರ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನ(೩೩)ದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂರಸ್ತಗಣದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿನಯನಂದಿ ಯತಿಯ ಶಿಷ್ಯ 'ಏಕವೀರ' ಎಂದಿದೆ. ಇದು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬನೇ ಇರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆಡೆಮಾಡಿದೆ.

11 ಅವನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನೆಂದು ಹೇಳಲು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. 'ನೆನೆಯುತ್ತು ಜಿನಚರಣನು ಪಡೆದನುತ್ತಮಗತಿಯಂ' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು 'ನಿಸಿಧಿ' ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜೈನರು ಅನುಸರಿಸುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ನೋಂಪಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ರತವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಸನವು ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ಐಹಿಕಸುಖ ತ್ಯಾಗದ (abstinence and renunciation) ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ (meditation) ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತದೆ.[12] 'ಎರಡನೋನ್ತು' ಎಂಬುದು ಯಾವ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಜಿನೇಂದ್ರಗುಣಸಂಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಗುಣಸಂಪತ್ತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಉಪವಾಸ ವ್ರತಗಳು ಜೈನರಲ್ಲಿವೆ.[13] 'ಎರಡನೋನ್ತು' ಎಂಬುದು ಈ ಎರಡು ವ್ರತಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಅವರು ಇಚ್ಛಾಮರಣಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಆತ್ಮಸತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಗಿದಾಗ, ಅವರನ್ನು ಅಮರಗೊಳಿಸಲು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರು ಅಥವಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳಾದ ಬಿಡಕ್ಕನು ತಂದೆಗೆ ಹಾಕಿಸಿದ ಶಾಸನ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿಯದಾದರೆ (೨೪), ಅಮೃತಬ್ಬೆ ಕನ್ತಿಗೆಂದು ಅವಳ ಮಕ್ಕಳ ಪರವಾಗಿ ಗುರುಗಳೇ ಹಾಕಿಸಿದ ಶಾಸನ ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯದು (೫೫).

ಜೈನಮುನಿಗಳು : ಜೈನರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ದಾನವೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅದು ಆ ಬಸದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುನಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಅವರ ಪಾದತೊಳೆದು ದಾನವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ದಾನವನ್ನು ನೀಡುವಾಗ ಆ ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರ ಹೆಸರು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೈನಮುನಿಗಳ, ಅವರ ಗಣಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಂತೂ ಆ ಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುನಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತವೆ (೧೮೩, ೬೦).

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೮–೧೯ರ ಬಿಂಡಿಗನವಿಲೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (೩೩) ಅಲ್ಲಿನ ಬಸದಿಗೆ ಗಂಗರಾಜನಿಂದ ತಳವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೂಲಸಂಘ ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಕುಂದಕುಂದಾನ್ವಯದ ಶುಭಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಮುನಿಯು ಗಂಗರಾಜನಿಂದ 'ಪರಮ'ಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.[14] ಇವನು ಕುಕ್ಕುಟಾಸನ[15] ಮಲಧಾರಿದೇವನ ಶಿಷ್ಯ ; ಗಂಗರಾಜನ ಗುರು ; ಗಂಗರಾಜನ ಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೪೫ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (೬೪), ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮುನಿಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಇವನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ದೇವರಾಜನಿಂದ 'ಸೂರನಹಳ್ಳಿ'ಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಬಸದಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ನರೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿತ್ರೈವಿಧ್ಯದೇವನ ಸಧರ್ಮಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಹನಂದಿಮುನಿಪುಂಗವನ ಶಿಷ್ಯ. ಇವನನ್ನು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಷಟ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗುಣಮಣಿಮಣ್ಡನ ಪಂಡಿತರು ಪಂಚವಿಧಾಚಾರನಿರತರು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಾಗಿದೆ.[16]

ಇದೇ ಶಾಖೆಯ, ದಾಮನಂದಿ ಮುನಿಯ ಅನುಜನಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಬಾಳಚಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೮ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ (೧೧೮). ಇವನು ಸೋವಿಸೆಟ್ಟಿಯಿಂದ ಹಟ್ಟಣದ ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಭೂಮಿದಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ನಯಕೀರ್ತಿಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರ ಶಿಷ್ಯ. ಸಕಲಕಲಾ ಪಂಡಿತನೆಂದೂ, ಆತ್ಮಾಧೀನನೆಂದೂ, ತ್ರಿರತ್ನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರು

---

12 S. Settar : Inviting Death, p. 105

13 ಪದ್ಮಾಶೇಖರ್ : ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ–ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು. ೨೨೨

14 ಎ. ಕ., II, ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ ೮೨, ೧೫೪

15 ಕುಕ್ಕುಟಾಸನ-ಒಂದು ರೀತಿಯ ಧ್ಯಾನಭಂಗಿ-ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು. ೮೦

16 ಪಂಚವಿಧಾಚಾರ—ತನ್ನ ಧರ್ಮಾನುಸಾರ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಐದು ಬಗೆಯ ಆಚಾರಗಳು : ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ, ವೀರ್ಯಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಾಚಾರ-ಜೈನ ಪರಿಭಾಷಾ ರತ್ನಕೋಶ, ಪು. ೩೫

ವನೆಂದೂ, ಆಯಾಸ-ಅಪರಾಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನೆಂದೂ ಇವನನ್ನು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವನು ಚಂದ್ರಪ್ರಭಾನಾಥನ ಭಕ್ತನು.

ಮೂಲಸಂಘದೊಂದಿಗೆ 'ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಬಳಿ'ಯನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಅಳೀಸಂದ್ರದಲ್ಲಿದೆ (೭೨). ಇದು ದೇವಕೀರ್ತಿ ಪಂಡಿತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ದೇವಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತದೇವನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂಲಸಂಘ ಸೂರಸ್ತಗಣದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೪೨ರ ಶಾಸನ(೧೬೯)ದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಲ್ಲದ ಈ ಶಾಸನದಂತೆ, ಇವನು ಸಾವಂತ ಸೋವೆಯನಾಯಕನಿಂದ ಹೆಬ್ಬಿದುರೂವಾಡಿಯ ಬಸದಿಗೆ ಅರುಹನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ದಾನಿಯು ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರ ಶಿಷ್ಯ.

ಕಾಣೂರ್ಗ್ಗಣ ತಿಂತ್ರಿಣಿಗಚ್ಛದ ಮೇಘಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ದಡಗದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (೭೮) ಕಾಣಬಹುದು. ಇವನು, ಗಂಡವಿಮುಕ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಮರಿಯಾನೆ ಮತ್ತು ಭರತಿಮಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕರಿಂದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿಕೂಟವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಮುನಿಭದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಶಿಷ್ಯ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಬಲಾತ್ಕಾರಗಣದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೆಳಗೆರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ (೮೦). ಇದು ಮುನಿಮಾಘನಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತನನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಇವನು ದೊರೆ ಮೂರನೇ ನರಸಿಂಹನಿಂದ ದೋರಸಮುದ್ರದ ಶಾಂತಿನಾಥ ಬಸದಿಗೆ ದಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕುಮುದಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಇವನು ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರ, ಶ್ರಾವಕಾಚಾರಸಾರ, ಪದಾರ್ಥಸಾರ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯಗಳ ಕರ್ತೃ.

ಬೋಗಾದಿ(೧೮೩) ಮತ್ತು ಸುಕದರೆಯ (೧೪) ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರಮಿಳಸಂಘದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಬೋಗಾದಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಂತ್ರಿ ಮಾದಿರಾಜನ ಗುರುಕುಳದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ದ್ರಮಿಳ ಸಂಘದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಮಸ್ತಭದ್ರರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶ್ರೀ ಪಾಲತ್ರೈವಿದ್ಯದೇವನವರೆಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೩ರ ಬೋಗಾದಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ(೧೮೪) ಅಕಳಂಕನ ಶಿಷ್ಯನಾದ 'ಪದ್ಮಪ್ರಭ'ನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಇವನು ಶ್ರೀಕರಣ ಜಿನಾಲಯದ ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ದಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೦ರ ಬೆಳ್ಳೂರು ಶಾಸನದ (೯೨–೩-೪) ಲಕ್ಷ್ಮಿಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕರು ಸಕ್ಕರೆಸೆಟ್ಟಿಯ ಗುರು. ಇವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜೈನಕೇಂದ್ರಗಳಾದ ಜಿನಕಂಚಿ, ಡಿಳ್ಳಿ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಪೆನುಗೊಂಡೆಗಳ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರು. ರತ್ನಗಿರಿಯ ಬಸದಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹರಟಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ, ಗಂಗಪ್ಪರಾಜನ ಮನೆತನದ ರಾಯಪ್ಪರಾಜನಿಂದ ಆಸಿನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಇವು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜೈನಮುನಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಪಾತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಗುರುವಿನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ರಚಿಸಿದ ಶಾಸನವೊಂದು(೧೨೨) ಎಲೇಕೊಪ್ಪದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಗೋಪೆಯ ಭಟ್ಟಾರಕ ಎಂಬುವನನ್ನು 'ಗುಹಾವಾಸಿ' ಎಂದೂ 'ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಿ'[17] ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ನೊಳಂಬವಾಡಿ ಮತ್ತು ದಡಿಗವಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದನೆಂದೂ ಹೊಗಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಏಳಾಚಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯ ಬಿಂಡಯ್ಯ. 'ಈ ಗೋಪೆಯ ಭಟ್ಟಾರಕನ ಹೆಸರೇ 'ಏಳಾಚಾರ್ಯ' ಇರಬಹುದೆಂದೂ, ಈತ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿ

17 ಉಪವಾಸ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿರುವ ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಅಷ್ಟೋಪವಾಸಿ', 'ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಿ', ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಎಂಟುದಿನಗಳ ಕಾಲ ಉಪವಾಸ ಆಚರಿಸಿದವರನ್ನು 'ಅಷ್ಟೋಪವಾಸಿ' ಎಂದೂ, ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದವರನ್ನು 'ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಿ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು.

ಸಿದ್ದರಿಂದ 'ಗುಹಾವಾಸಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಯೆಂದೂ ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.[18]

ಈ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಹನ್ನೆರಡು–ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಸಂಘ ದೇಶೀಯಗಣ ಮತ್ತಿತರ ಗಣಗಳು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಯಾಗಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು. ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಇವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನಶಾಸನಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತವೆಂಬ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರವೂ ನಾಲ್ಕು–ಐದು ಶಾಸನಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರಕಿದ್ದು, ಇದು ಜೈನಧರ್ಮದ ಇಳಿಮುಖವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹನ್ನೆರಡು–ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ (೩೧) ಮತ್ತು ಕಸಲಗೆರೆ (೧೭೦) ಶಾಸನಗಳು ದಾರಿದೀಪಗಳಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಕುಣಿನಾಡ ಬಸದಿಯನ್ನು 'ಏಕ್ಕೋಟಿ ಜಿನಾಲಯ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕಸಲಗೆರೆಯ ಶಾಸನವು ಹೇಳಿದರೆ, ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು 'ಏಕ್ಕೋಟಿ ಮಹಾರುದ್ರರು' ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿನ ಬಸದಿಗೆ 'ಏಕ್ಕೋಟಿ ಜಿನಾಲಯ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಪಂಚಮಹಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಮೀರಿದವನು 'ಶಿವದ್ರೋಹಿ' ಎಂದಿದೆ. ಕಾರಣದಿಂದ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಧರ್ಮವು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದೂ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಅದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಆದರದಿಂದ ಕಂಡಿತೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೇ ಇತ್ತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಹೆಚ್ಚು ಗಣನೆಗೆ ಬಾರದ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆಂಬ ಅಂಶ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೇ ಆಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿರುವಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಜೈನಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

---

18 ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು. ೮೪